

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**SENIOR CERTIFICATE/
NATIONAL SENIOR CERTIFICATE**

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2020

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 7.

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO**Mekgwa ya go swaya tekatlhaloganyo**

- Ka lebaka la gore nepo e lebešitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarabong ga tša swanela go šetšwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalošo/kwešišo. Diphošo di swanetše go bontšhwa. Ge molekwa a diriša mantšu a polelo yeo a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao, gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo fokoletše meputso. Le ge go le bjalo, ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša EE/AOWA goba KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo le thaletšwe
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše ntši, swaya fela tše pedi goba tše tharo
- Amogela mebolelwana

POTŠIŠO YA 1

- 1.1 1.1.1 Mothofatšo:
Lefase ka moka le amogela ngwaga wo mofsa ka matsogo a mabedi.
Pheteletšo:
Mekgolokwane, diletšo le dithuthupi di thiba ditsebe go laetša lethabo. (2)
- 1.1.2 E ba leemaema la go ya ka diphapošeng tše difsa
Ba amogela dipuku tša mphato wo mofsa
Go thongwa ka dithuto (3)
- 1.1.3 • Sehlopha sa barutwana se kwešitšwe bohloko ke go bušeletša mphato wa marematlou (2)
• Se ikemišeditše go fetola mekgwa ya sona
- 1.1.4 Go swantšha - bobedi ba nyaka go fetoga.
GOBA
Go fapantšha - Ba fapana ka mekgwa ya go fetoga (Temaneng ya 4 ba hlama dihlopha tša dipoledišano mola ba temaneng ya 6 ba beakanya dikgoeletšo) (2)
- 1.1.5 Balekwa ba tla fa diponelopele tša go fapana. Mohlala:
(a) Barutwana ba go ithuta ba le ka gae:
• Ba ka no se hwetše tshedimošo ya maleba mabapi le dithuto
• Ba ka gakanega ge go na le seo ba sa se kwešišego
(b) Barutwana ba go ithuta ba le sekolong:
• Ba ka hwetša thekgo ya maleba go tšwa go barutiši
• Ba ka kgona go thušana ka dihlopha (4)

- 1.1.6 • Theknolotši e dirišitšwe go hlama poledišano ka sehlopha
• Go romela diswantšho le divideo tšeo di lego mabapi le thuto (2)
- 1.1.7 Phiri ya mekokamebedi e phatloga noka:
Barutwana ba, e be e le barutwana gomme ba palelwa ka ge ba be
ba dira tša phaku tša go se sepelelane le thuto (1)
- 1.1.8 Kakanyo: Lebaka ke gore barutwana ba bangwe ba ka fetošwa ke
dikgoeletšo mola ba bangwe ba sa iše felo ka dikgoeletšo tše.
GOBA
Ntlha: Ka nnete barutwana ba fetogile morago ga go kwa
dikgoeletšo tša barutwana ba go palelwa (2)
- 1.1.9 Balekwa ba tla tšweletša maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo:
Batho ba ile ba thabišwa ke diphetogo tše botse tše sehlopha sa
barutwana se di tlišitšego sekolong. (2)
- 1.2 1.2.1 A/Katlego (1)
- 1.2.2 • Bobedi setšweletšwa le seswantšho di bolela ka maikemišetšo
a katlego
• Setšweletšweng sa A TEMANENG YA 4 barutwana ba ile ba
fetoša mekgwa yeo e sego ya loka gomme ba tšea tsela ya go
ya bokamosong bja go phadima mola seswantšhong monna a
namelela ka mafolofolo le boitshepo go laetša maikemišetšo a
go fihla ntlhorwaneng
GOBA
• Setšweletšweng sa A TEMANENG YA 4 go tšwelela
sehlophana sa barutwana mola seswantšho se tšweletša
monna a nnoši (3)
- 1.2.3 Balekwa ba tla fa dikakanyo tša go fapana.
Mohlala:
• Seswantšho se hlohleletša batho gore le ge go le boima ba
swarelele.
• Motho a itebanye le ditlhohlo ka mafolofolo le boitshepo (2)
- 1.2.4 Maru a maso a utolla gore monna o tšwa mathateng.
Maru a mašweu a tšweletša seetša sa katlego (2)
- 1.2.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo
Monna o gata ka dikgato tše telele go laetša kholofelo ya gore o tla
atlega. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Mokgwa wa go swaya kakaretšo:**

Ge go swaiwa go tla hlokomelwa dintlha tše bohlokwa gomme gwa tlogelwa tša go hloka mohola.

Kakaretšo e swanetše go swaiwa ka mokgwa wo o latelago:

- **Kabo ya meputso:**
 - Meputso ye šupa (7) e abelwa dintlha tše šupa (7) (Moputso o 1 go ntlhakgolo ye nngwe le ye nngwe)
 - Meputso ye meraro (3) e abelwa polelo
 - Palomoka ya meputso: (10)
- **Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a sa tsopola go tšwa temaneng:**
 - Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1–3
 - Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4–5
 - Meputso ye 3 e abelwa dintlha tše 6–7
- **Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalotše dintlha:**
 - Ngwalollo ya dintlha tše 6–7: se abe moputso wa polelo
 - Ngwalollo ya dintlha tše 1–5: aba moputso o 1 wa polelo

ELA HLOKO:

- **Palo ya mantšu:**
 - Baswai ba swanetše go kgonthišiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
 - Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse. Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego

Mohlala wa karabo:

Bareki ba reka tše ba di nyakago ba le mafelong ao ba lego go ona. Go reka ka inthanete go thuša batho ba ba se nago nako ya go ya mabenkeleng. Ba boloka nako ka go se eme methalading ya go lefela. Ba boloka tšhelete ka ge ba sa šomiše dinamelwa go ya mabenkeleng. Bareki ba kgona go kgetha mebala le diaparo tše dibotse tša fešene ka go šomiša inthanete. Ba kgona go bapetša le ditheko tša ditšweletšwa diwebsaeteng tše di fapanego. Diphahlo tše di rekwago ka inthanete di tlišwa fao moreki a lego gona.

	DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA		DINTLHA KA MANTŠU A MOLEKWA
1	'Bareki ba ba kgona go reka se sengwe le se sengwe se ba se nyakago ba dutše fase tlhenkge.'	A	Bareki ba reka tšeo ba di nyakago ba le mafelong ao ba lego go ona.
2	'Go reka ka inthanete go dira gore batho ba ba se nago nako ya go ya mabenkeleng a mehleng ba kgone go reka nako ye nngwe le ye nngwe.'	B	Go reka ka inthanete go thuša batho ba ba se nago nako ya go ya mabenkeleng.
3	'Batho ba go reka ka inthanete ga ba gahlane le batho ba bantši go swana le mabenkeleng a mehleng ka fao ba boloka nako ka ge ba sa eme methalading ye metelele ya go lefela dithoto.'	C	Ba boloka nako ka go se eme methalading ye metelele ya go lefela.
4	'Tlhatlošo ya makhura ga e ba tshwenye ka ge ba reka ba le ka gae.'	D	Ba boloka tšhelete ka ge ba sa šomiše dinamelwa go ya mabenkeleng.
5	'Kgetho ya mebala le diaparo tše dibotse tša fešene ke mabu le matlakala diwepesaeteng tše dintši.'	F	Bareki ba kgona go kgetha mebala le diaparo tše dibotse tša fešene ka go šomiša inthanete.
6	'Therešo ke gore mabenkeleng a inthanete moreki o kgona go bapetša le ditheko tša ditšweletšwa diwepesaeteng tše di fapanego ntle le go tlala naga.'	G	Ba kgona go bapetša le ditheko tša ditšweletšwa diwepesaeteng tše di fapanego.
7	'Diphahlo tše di rekwago ka inthanete di tlišwa lefelong leo moreki a lego go lona ntle le go di latelela lebenkeleng.'		Diphahlo tše di rekwago ka inthanete di tlišwa fao moreki a lego gona.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**Mekgwa ya go swaya KAROLO YA C**

- Mopeleto:
 - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošetšego, ka ntle le ge phošo e fetola tlhalošo ya lentšu
 - Dikarabong tša lefoko le le phethagetšego, mopeleto wo o phošetšego o tlo lahlegelwa ke meputso ge phošo e tšwelela mo go sebopego sa polelo ye go lekwago ka yona
 - Ge go lekwa kopafatšo, karabo e swanetše go bontšhwa ka nepagalo
- Dibopego tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka botlalo mafoko go ya ka taelo
- Mabapi le dipotšišokopana tša go fapafapana tša go kgethwa, amogela BOBEDI tlhaka ya go nyalelana le karabo ya go nepagala LE/GOBA karabo ya go nepagala ya go ngwalwa ka botlalo

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 Batho bao ba nago le dintho. (1)
- 3.2 Ntho ga e fole ka ponyo ya leihlo. (1)
- 3.3 Nyame! - le ekiša go fela/go timelela ga ditwatši. (2)
- 3.4
- Leina la lebenkele leo seapatšwa se rekwago go lona
 - Theko ya seapatšwa
 - Mekgwa ya go kgokagana le morekiši
 - Tšhupabodulo ya lebenkele (TŠE PEDI fela) (2)
- 3.5
- Pantiši e thibela megokgo go tsena nthong
 - Pantiši e thibela ditwatši (2)
- 3.6
- Ntho e fola ka ponyo ya leihlo - Ntho e fola ka pelapela
 - Ditwatši di re nyame! - Ditwatši di a timelela
 - DIRIŠA PANTIŠI YA **BAND – AID!** - Fonte ye kgolo/ditlhaka tše di kotofaditšwego/leswao la tlabego, di tšweletša maatlakgogedi (E TEE fela) (2)

[10]**POTŠIŠO YA 4**

- 4.1 A/ bong (1)
- 4.2 Ge go sa bolelwe ka rena makgarebe go tla bolelwa ka bomang? (1)
- 4.3 Pudula ya 1 ke ya go bolela ka mokgwa wa tlwaelo mola pudula ya 3 e le ya go bolela ka mokgwa wa go hlaba lešata. (2)
- 4.4 Go a tonya. (1)

- 4.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Diporele – E tšea hlogo ya legoro la 10
E latela molao wa dinoko (E na le dinoko tše nne)
 - Jeresi – E tšea hlogo ya legoro la 9
E latela molao wa dinoko (E na le dinoko tše tharo)
 - Paki – E tšea hlogo ya legoro la 9.
E latela molao wa dinoko (E na le dinoko tše pedi)
 - Wiki – E tšea hlogo ya legoro la 9.
E latela molao wa dinoko (E na le dinoko tše pedi)
(E TEE fela)
- (3)
- 4.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Lethabo
Difahlego tša bona di edile.
- (2)
[10]

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 Balekwa ba tla fa mafoko a go fapana.
Mohlala:
Thabiša/Thakgatša
Dipoelo tša gagwe di a thabiša/thakgatša
- (2)
- 5.2 Mosepelo wa gagwe o tsebja ke nna.
- (1)
- 5.3 Mošomo wa sona ke go hlaola
- (1)
- 5.4 Morutišigadi – O laetša botshadi bja leina morutiši.
Mošongwana – O laetša bonnyane bja mošomo.
- (2)
- 5.5 Lethuši: tloga
Balekwa ba tla fa mafoko a go fapana:
Mohlala: Ke tloga lehono.
- (2)
- 5.6 A bontšha go se kgaogane ga dilo/go sepela mmogo.
A bontšha go kwana ga dilo.
- (2)
[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70